

Seria Policy Brief cuprinde texte bazate pe surse publice. Opiniile exprimate reprezintă punctele de vedere ale autorilor.

Transnistria, un pion al Rusiei care nu și-a epuizat potențialul geopolitic¹

Ileana Racheru

În iunie 2015, președintele Petro Poroșenko a promulgat o lege prin care Rada Supremă (parlamentul ucrainean) a denunțat acordul potrivit căruia Federația Rusă putea folosi teritoriul Ucrainei pentru a aproviziona trupele rusești din contingentul de menținere a păcii, care este staționat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. În aceeași perioadă, Mihail Saakașvili, fost președinte al Georgiei, critic al regimului condus de Vladimir Putin a fost numit guvernator al raionului Odessa din Ucraina. Cele două evenimente nu aduc vești bune pentru regimul politic nerecunoscut de la Tiraspol și pentru mediul de afaceri din Transnistria, care se confruntă deja cu problemele determinate de pierderea piețelor ucraineană și rusă, ca destinație ale produselor transnistrene. Reprezentanții regimului ilegal de la Tiraspol au criticat deciziile Kievului și au acuzat Ucraina și Republica Moldova de impunerea unei blocade economice Transnistriei.

Câțiva dintre membrii Dumei de la Moscova au retaliat susținând că Rusia va continua să aprovizioneze trupele din Transnistria prin stabilirea unui pod aerian. Autoritățile de la Chișinău au fost în general pasive față de criza din Transnistria, poziție explicabilă prin faptul că au fost preocupate fie cu alcătuirea unui nou guvern, fie cu alegerile locale. În același timp, autoritățile de la Chișinău au încercat să menajeze Federația Rusă, având în vedere contextul tensionat determinat de războiul din Ucraina și decizia Republicii Moldova de a încheia Acordul de Asociere cu UE. Negocierile în formatul 5+2 pentru soluționarea conflictului

¹ Acest studiu a beneficiat de ideile și observațiile exprimate de Oazu Nantoi, Ion Manole, Iurie Morcofîlo și George Vișan, în cadrul unor interviuri, realizate în cadrul programului *The role of Russian civil society in foreign policy decision making. A comparative analysis with Republic of Moldova and Ukraine*, implementat cu sprijinul financiar al *Black Sea Trust for Regional Cooperation*, București.

transnistrean au fost întrerupte în anul 2014, iar relansarea acestora în contextul războiului din Ucraina și al anexării Crimeei de către Rusia reprezintă un deziderat greu de atins.

Situația economică din Transnistria

Economia Transnistriei se află în criză majoră începând din 2014 și colapsul se va accentua până la sfârșitul anului 2015. În martie 2015, prin comparație cu situația din aceeași lună a anului 2014, încasările din exporturi s-au redus cu 30%, iar cele din importuri cu 25%². În regiunea separatistă există 5 actori economici care au contribuții însemnate la bugetul local: 4 companii (Uzina Metalurgică de la Râbnița, Combinatul de ciment, Sheriff, Tirotext) și un importator Inter Rao UES. Sheriff, holding înființat de doi foști ofițeri KGB în perioada Smirnov, este principalul importator pentru produse alimentare și electronice, deținător al celor mai mari supermarketuri din Transnistria. Sheriff controlează și Tirotext. Inter Rao UES controlează importurile de gaz rusesc în Transnistria³. O parte din întreprinderile aflate pe teritoriul controlat de Tiraspol au fost închise temporar (Tirotext, Uzina Metalurgică de la Râbnița) sau au fost naționalizate (Uzina Metalurgică de la Râbnița), altele au redus ziua sau săptămâna de lucru sau au făcut concedieri (Uzina Litmaș). Uzina Metalurgică de la Râbnița este principalul contributor la bugetul regiunii transnistrene. Și-a reluat activitatea în 2014, dar la începutul anului 2015, Alișer Usmanov, oligarhul care deținea pachetul majoritar de acțiuni a decis transferarea acestuia în proprietatea „statului transnistrean”. Ulterior, Evgheni Șevciuk, liderul de la Tiraspol a anunțat că noul director al Uzinei este un oligarh kazah⁴, care a anunțat că vrea să reabiliteze întreprinderea. În martie 2015, autoritățile separatiste au anunțat că două grupuri financiare din Orientul Mijlociu vor face investiții la uzina transnistreană⁵. Noul manager nu oferă perspective promițătoare având în vedere faptul că are o reputație dubioasă în Kazahstan și Georgia⁶.

² Adrian Lupușor, Iurie Morcotîlo, Revista Economică Regională. Regiunea transnistreană, decembrie 2014, <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1055-rer-trn2&category=186>, accesat la 29.04.2015.

³ Europeans Sleep on Transnistrian Sheets, Balkanist, 18.04.2014, <http://balkanist.net/europeans-sleep-transnistrian-sheets/>, accesat la 30.06.2015.

⁴ Un oligarh kazah este noul director al Uzinei Metalurgice de la Râbnița, Moldstreet, 12.03.2015, <http://www.moldstreet.com/?go=news&n=3653>, accesat la 10.06.2015.

⁵ Neașteptat! Șecii arabi – noii investitori la Uzina Metalurgică de la Râbnița, 26.03.2015, <http://www.moldova.org/neașteptat-seicii-arabi-noii-investitori-la-uzina-metalurgica-de-la-rabnita/>, accesat la 22.07.2015.

⁶ Georgian Companies vs. Batumi Port, Georgian Journal, 17.04.2014,

Trebuie luați în considerație și factorii psihologici care pot influența activitatea uzinelor respective (pesimismul managerilor)⁷, precum și diminuarea cererii din partea populației (care se teme că plata pensiilor sau a salariilor va întârzia sau chiar de disponibilizări).

O creștere a încasărilor a obținut doar Centrala Electrică de la Cuciurgani care a majorat livrările către consumatorii aflați pe teritoriul controlat de autoritățile de la Chișinău. Situația se explică prin reducerea livrărilor de energie electrică din Ucraina către Republică Moldova ca urmare a faptului că principalii producători ucraineni care exportau în Republica Moldova se află în teritoriile controlate de separatiștii pro-ruși.

Situația economică din Transnistria a fost influențată și de faptul că datorită eficientizării controalelor vameșilor și a disponibilității autorităților ucrainene de a coopera cu cele din Republica Moldova sau cu reprezentanții EUBAM, comerțul ilegal cu țigarete desfășurat prin tranzitarea porturilor Odessa și Iliciiovsk a fost redus la zero⁸.

Conducerea de la Tiraspol a încercat să acorde subsidii pentru plata prețului la gaz pentru anumite companii (Tirotext). Situația anunță o relaxare a politicilor practicate anterior de autoritățile separatiste, care în perioada 2012-2013 au mărit prețul la gaz cu 70%⁹. Banca Centrală din Transnistria a menționat artificial cursul rublei transnistrene.

Situația politică din Transnistria.

Conflictele președinte-opoziție

Pe fondul crizei economice au apărut critici la adresa regimului condus de Evgheni Șevciuk, formulate de persoane apropiate de fostul lider de la Tiraspol, Igor Smirnov. Presa de la Chișinău a publicat informații neconfirmate cu privire la o posibilă revenire a lui Igor Smirnov în politica de la Tiraspol. Smirnov are o imagine mai bună decât Șevciuk printre proprietarii marilor companii din Transnistria pentru că a menținut subsidiile pentru prețul la gaz.

<http://www.georgianjournal.ge/business/26936-georgian-companies-vs-batumi-port.html>, accesat la 22.07.2015.

⁷ Adrian Lupușor, Iurie Morcotîlo, Revista Economică Regională. Regiunea transnistreană, decembrie 2014, <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1055-rer-trn2&category=186>, accesat la 29.04.2015.

⁸EUBAM: контрабанда сигарет в Приднестровье падает до нуля, 19.01.2015, [http://www.enpi-](http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/39673/EUBAM:-)

<http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/39673/EUBAM:-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B5%D1%82-%D0%B2-%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8C%D0%B5-%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D1%82-%D0%B4%D0%BE-%D0%BD%D1%83%D0%BB%D1%8F>, accesat la 11.06.2015.

⁹ Uzina metalurgică din Rîbnița ar putea să reia activitatea de producție în luna august, 24.06.2013, http://www.noi.md/md/news_id/23992, accesat la 10.06.2015.

Dar este puțin probabil ca Smirnov să revină într-o funcție de importanță majoră având în vedere faptul că în 2011, procuratura rusă a demarat investigații cu privire la modul în care acesta și fiii săi au cheltuit sumele pe care Federația Rusă le trimitea pentru ”asistența umanitară” în regiunea transnistreană. În plus, Smirnov a devalizat o parte din depozitele băncii centrale de la Tiraspol, înainte de a ceda funcția de ”președinte” al Transnistriei.

Un alt factor care trebuie luat în considerație atunci când analizăm situația politică din Transnistria sunt relațiile dintre Șevciuk și Sovietul Suprem (parlamentul) de la Tiraspol, care au fost tensionate încă de la instalarea acestuia în funcția de ”președinte”. În 2014, Sovietul Suprem a refuzat să voteze bugetul propus de Șevciuk, iar în 2015 nu a votat un proiect legislativ, înaintat de liderul separatist, care prevedea naționalizarea companiilor falimentare din regiune.

La 29 noiembrie 2015 sunt programate alegeri pentru Sovietul Suprem de la Tiraspol și alegeri locale. Succesul echipei coordonate de Evgheni Șevciuk depinde și de modul în care va gestiona relația cu compania Sheriff, care subvenționează partidul Obnovlenie, aflat în opoziție. În trecut, Șevciuk a fost în conflict deschis cu compania Sheriff, care la alegerile din 2011, l-a susținut pe rivalul acestuia, Anatol Kaminskii. Conflictul dintre cele două părți a escaladat în 2012, după ce liderul de la Tiraspol a decis să închidă conturile în valută ale Sheriff¹⁰ și a retras o parte din înlesnirile comerciale și vamale, acordate acesteia de fostul lider, Igor Smirnov¹¹. În prezent Obnovlenie, partidul controlat de Sheriff are 18 deputați iar partidul controlat de Șevciuk, Vozrojdienie, are 19 deputați¹². Nu este însă exclus ca Șevciuk să reușească să atragă noi deputați în Vozrojdienie, după alegerile din 2015, având în vedere faptul că în urma scrutinul din 2010, Obnovlenie obținuse 25 mandate (o parte din deputați au trecut la Vozrojdienie, alții au devenit independenți). La fel nu este exclus ca persoanele care controlează Sheriff și Obnovlenie să atragă deputați care anterior au reprezentat Vozrojdienie.

Suprapunerea crizei economice contextului electoral din regiune poate indica o decizie a Moscovei de a retrage sprijinul acordat lui Evgheni Șevciuk și grupului de putere din jurul

¹⁰ Compania "Sheriff" de la Tiraspol, în incapacitate de plată: Șevciuk ne-a blocat conturile în valută, http://www.publika.md/compania-sheriff-de-la-tiraspol--in-incapacitate-de-plata--sevciuk-ne-a-blocat-conturile-in-valuta_1251251.html, 9.02.2013, accesat la 30.06.2015.

¹¹ Radu Vrabie: Situația internă din regiunea transnistreană – 2012. APE. 14.02.2013., <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=1921>, accesat la 30.06.2015.

¹² Sovietul Suprem de la Tiraspol are 43 deputați. În afară de partidele Obnovlenie și Vozrojdienie, restul mandatelor sunt deținute de Partidul Comunist din Transnistria (1 mandat) și de deputați neafiliați (5 mandate).

acestui. Dar, până acum, la Tiraspol nu s-a profilat niciun alt lider, care l-ar putea înlocui pe Șevciuk.

Voci critice

În afara opoziției politice criticile la adresa regimului de la Tiraspol sunt aproape inexistente. Doar câțiva jurnaliști au criticat pe bloguri sau pe rețelele de socializare regimul separatist. Unii dintre acești jurnaliști au ajuns la închisoare¹³.

Societatea civilă din Transnistria este formată din experți ”independenți”, ”portavoce” a regimului separatist sau a propagandei rusești, ”gongo” rusești (filiale ale unor organizații stabilite pe teritoriul Federației Ruse) și ong-uri cu activități sociale. Practic nu există proiecte alternative la cele furnizate de regimul separatist și activiștii civici se tem să nu devină victime ale represiunii autorităților nerecunoscute: *am trimis invitații la evenimentele noastre către experții din Transnistria, dar nu s-au prezentat...ong-iștii au refuzat să vină pentru că a fost invitat viceprim-ministrul pentru integrare, Osipov. Neoficial ne-au comunicat că refuză să participe la întâlniri la care sunt invitați reprezentanți ai autorităților de la Chișinău. Dacă la evenimentele, la care îi invităm participă doar ong-iști, vin și cei din Transnistria*¹⁴. Experții afiliați regimului separatist dau curs invitațiilor formulate de societatea civilă care activează pe teritoriul controlat de Chișinău, dar prezintă exclusiv opiniile separatiștilor sau ale propagandei rusești. Dialogul acestora cu Chișinăul este unul al ”surzilor”, în care autoritățile constituționale prezintă situația din Transnistria, iar ”experții” transnistreni acuză R. Moldova de impunerea unei ”blocade economice” sau ”acțiuni unioniste/tentative de românizare”¹⁵.

Situația socială din Transnistria

Pe marginea prăpastiei

Transnistria are o populație de aproape 350 mii locuitori din care aproximativ 140 mii sunt pensionari. 46% din totalul persoanelor care au un loc de muncă își desfășoară activitatea în instituții finanțate de la bugetul de stat¹⁶. Restul activează în industria și serviciile locale sau

¹³ Tiraspolul a cedat. Separatiștii l-au eliberat pe jurnalistul Serghei Ilcenko, Publika.md, 19.07.2015, accesat la 19.07.2015.

¹⁴ Interviu prin Skype cu Iurie Morcोटiło, cercetător economic *Expert-Grup*, 3.07.2015.

¹⁵ Observații formulate ca urmare a participării la Workshop Internațional: Dezvoltarea Economică pe cele două maluri ale Nistrului. Opțiuni interne și oportunități externe (25-28 Iunie 2015), Sibiu, România.

¹⁶ Приднестровье занимает лидирующие позиции по численности граждан, занятых в государственном секторе, 23.05.2015, <http://www.vspmr.org/news/supreme-council/pridnestrovje-zanimaet-lidiruyuschie-pozitsii-po-chislenosti-grajdan-zanyatih-v-gosudarstvennom-sektore.html>, accesat la 12.06.2015.

în Federația Rusă. Rata șomajului este în creștere continuă începând cu anul 2013. Rusia a întârziat plata unui supliment la pensiile transnistrenilor și pe fondul deprecierei rublei rusești în raportul cu dolarul american, nivelul acestui supliment s-a redus de la 165 la 100 ruble transnistrene. În noiembrie 2014, bugetul Transnistriei a acumulat 10.1 mil \$, iar suma necesară acoperirii acestor suplimente este de 17 mil \$¹⁷. În plus, administrația de la Tiraspol a înregistrat întârzieri de plată și a redus salariile din sectorul bugetar, a eliminat gratuitățile la transportul public pentru pensionari.

Oficialii de la Tiraspol au explicat situația economică din Transnistria prin învinuirea autorităților de la Chișinău și Kiev de impunerea unei ”blocade economice” Transnistriei. Situația se explică însă prin decizia Rusiei de a reduce subsidiile acordate regimului de la Tiraspol, pe fondul deprecierei rublei rusești, întărirea controalelor vamale de către autoritățile ucrainene și reducerea cererii pentru mărfurile transnistrene pe piațele ucraineană și rusă. Situația se va agrava după ce Ucraina va transpune în practică prevederile deciziei adoptate de cabinetul de miniștri de la Kiev la 18 martie 2015, care menționează că prin punctele de frontieră de la Cuciurgani și Platonovo nu se vor mai importa produse din tutun și alcool (mărfuri accizabile)¹⁸. În câteva scrisori, difuzate către presa de la Chișinău și câteva organizații internaționale, ministrul de externe nerecunoscut de la Tiraspol a amenințat autoritățile moldovenești că regimul separatist va impune taxe vamale pentru mărfurile produse în teritoriul controlat de Chișinău și comercializate în regiune. Dacă aceste amenințări ar fi puse în practică ar putea aduce contribuții însemnate la bugetul regiunii transnistrene, dar este puțin probabil ca acest lucru să se întâmple pentru că: *impunerea unor taxe pentru importurile din dreapta Nistrului, va aduce la scumpirea produselor pentru populație. În același timp, autoritățile de la Chișinău pot să retalieze prin impunerea unor taxe pentru agenții transnistreni*¹⁹.

Adrian Lupușor , Iurie Morcoțîlo, Revista Economică Regională. Regiunea transnistreană, decembrie 2014, <http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1055-rer-trn2&category=186>, accesat la 29.04.2015.

¹⁷ Criza din Rusia a împins Transnistria pe marginea prăpastiei, 6.01.2015, <http://www.dw.de/criza-din-rusia-a-%C3%AEmpins-transnistria-pe-marginea-pr%C4%83pastiei/a-18172975>, accesat la 29/04.2015.

¹⁸ УКРАИНА УСИЛИЛА БЛОКАДУ ПРИДНЕСТРОВЬЯ, 27.03.2015, <http://q99.it/912w3bp>, accesat la 27.04.2015. Текст документа: “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 травня 2013 р. № 390 ”, № 117 — редакція від 18.03.2015, <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>, accesat la 27.04.2015.

¹⁹ Interviu prin Skype cu Iurie Morcoțîlo, 3.07.2015.

Propaganda

În ultimele luni, populația din Transnistria a fost asaltată cu informații de propagandă transmise prin mass-media de la Moscova, locală sau cu ajutorul internetului. Principalele subiecte ale propagandei justifică situația economică precară a Transnistriei acuzând autoritățile de la Chișinău și Kiev de impunerea unei ”blocade” sau prezintă diverse scenarii de război în care Transnistria este văzută ca al doilea front de conflict, după Donbas sau ca o țintă a ”războiului hibrid al NATO”²⁰. În propaganda Kremlinului, autoritățile de la Kiev sunt învinuite că au declanșat conflictul din estul Ucrainei. Ultimele contacte ale Chișinăului cu Alianța Nord Atlantică sunt prezentate ca amenințări de securitate la adresa Transnistriei. Despre România sunt transmise mesajele „tradiționale” care fac referire la „imperialismul” statului român și intențiile acestuia de a reconstitui România Mare.

Obiectivul principal al propagandei ar putea fi o tentativă de a menține sprijinul populației din Transnistria pentru regimul controlat de Evgheni Șevciuk, în contextul crizei economice profunde și al alegerilor din toamna lui 2015. Menținerea actualului regim la putere depinde de modul în care va reuși să evite redirectionarea nemulțumirii populației către actori externi pentru a nu permite schimbarea opțiunilor electorale către opoziția politică. Regimul Șevciuk are șanse să se mențină la putere doar dacă câștigă războiul informațional împotriva locuitorilor Transnistriei sau dacă Moscova va face injecții financiare masive înainte de alegeri.

Propaganda va amplifica și va reactiva percepțiile negative ale populației din Transnistria față de autoritățile și cetățenii din teritoriul Republicii Moldova aflat sub controlul Chișinăului.

Armamentul din Transnistria

O bombă atomică

Pe teritoriul Transnistriei se află armament depozitat în perioada URSS. Starea în care se află acest armament nu este cunoscută de autoritățile de la Chișinău sau de experții internaționali. Într-un interviu acordat în iunie 2015, fostul ministru al Apărării de la Chișinău, Vitalie Marinuță a declarat că *Depozitele de la Cobasna sunt un mister pentru majoritatea lumii civilizate. Conform documentelor pe care le avem, există în jur de 20.000 de tone de*

²⁰ Приднестровье: гибридная война, <https://www.youtube.com/watch?v=FYQ8yeGdIdk>, accesat la 18.06.2015.

muniție: pentru artilerie, infanterie, echipamente militare, arme de calibru mic și muniții de artilerie. Care sunt condițiile de depozitare acolo? Noi nu știm. Sunt acestea păzite bine? La fel nu cunoaștem. Oficialul a adăugat și că ...noi știm că Transnistria produce unele tipuri de armament până în prezent. Cu ce scop se produc acestea și cât e de legală producerea lor, de asemenea rămâne un mister. La ora actuală, ar fi minunat dacă organizațiile internaționale vor elabora un mecanism de monitorizare și de verificare a depozitelor din Cobasna²¹. Presa occidentală a publicat, în trecut, informații despre faptul că armamentul produs în Transnistria era vândut în diverse zone de conflict din spațiul ex-sovietic, Balcani sau Africa. În 2014, reporterii unui portal de investigații au reușit să cumpere în centrul Chișinăului o armă provenită din Transnistria. Aceeași reporteri au tranzacționat și muniții care trebuiau trimise în Ucraina²².

Armamentul aflat pe teritoriul Transnistriei pune probleme, nu doar în ceea ce privește o eventuală folosire a acestora în conflictele din regiune: bombele de la Cobasna pot exploda în orice moment, iar în cazul unei deflagrații puterea exploziei poate echivala cu 100 de bombe atomice aruncate asupra orașului Hiroshima, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Partea proastă e că Rusia nu permite accesul specialiștilor străini, care ar putea dezamorsa unele muniții²³.

Militarii ruși

Contingentele rusești aflate pe teritoriul regiunii separatiste sunt formate dintr-un batalion de aproximativ 412 persoane (care activează în trupele de menținere a păcii și au un statut reglementat prin *Acordul cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova*) și unitatea militară N13962- Armata a XIV-a (aflată ilegal pe teritoriul Republicii Moldova). Potrivit documentelor oficiale, în total, în regiunea transnistreană se află aproximativ 1500 soldați ruși. Experții din Republica Moldova susțin însă că numărul acestora ar fi mai mare : ”Vreți să spuneți 1500 ofițeri? Da...? La aceștia se adaugă și ”carnea de tun...”²⁴.

²¹ Vitalie Marinută, Armata rusă blocată la frontiera UE, 11.06.2015, <http://www.dw.de/armata-rus%C4%83-blocat%C4%83-la-frontiera-ue/a-18509924>, accesat la 17.06.2015.

²² Armele Rusiei, traficate în Ucraina prin rachete moldoveni, 3.07.2014, rise.md, <http://www.riseproject.ro/articol/arme-rusiei-trafficat-in-ucraina-prin-raketi-moldoveni/> accesat la 22.07.2015.

²³ Vitalie Marinută (sursa citată).

²⁴ Discuție cu expert, Chișinău, martie 2015.

Ucraina și teama de un front transnistrean

Autoritățile ucrainene au săpat un șanț la granița moldo-ucraineană, pe sectorul controlat de regimul de la Tiraspol, pentru a nu permite deplasarea personalului militar rusesc sau munițiilor aflate sub controlul regimului separatist. În același timp, autoritățile de la Chișinău nu au permis accesul pe teritoriul Republicii Moldova pentru personalul militar rusesc care intenționa să ajungă în Transnistria, fără a anunța în prealabil Chișinăul.

Transnistria pune și alte probleme de securitate atât Ucrainei cât și Republicii Moldova, prin furnizarea de cadre necesare promovării sau, poate și implementării, unor proiecte separatiste. În 2015, serviciile secrete ucrainene au lichidat organizația Rada Populară a Basarabiei (sau Consiliul Popular al Basarabiei) care își propunea să creeze o republică separatistă care să cuprindă sudul Republicii Moldova și părți ale teritoriului Ucrainei din regiunea Odessa. Organizația era condusă de foste cadre ale ministerului securității (MGB) de la Tiraspol și în activitățile acesteia erau implicați fostul bașkan al Găgăuziei, deputați din legislativul din Comrat și apropiați ai liderului Partidului Socialiștilor din Republica Moldova²⁵. Activitățile organizației au fost stopate în cadrul unei acțiuni comune a serviciilor secrete din Republica Moldova și Ucraina²⁶.

Reacțiile Chișinăului

Autoritățile de la Chișinău au refuzat să discute cu Tiraspolul situația generată de hotărârea guvernului ucrainean din 18 martie 2015, sugerându-le să se adreseze părții ucrainene. Viceprim-ministrul pentru integrare, Victor Osipov, a declarat că deciziile Radei Supreme de la Kiev și ale președintelui Poroșenko de a denunța acordul prin care era permis accesul militarilor și echipamentelor rusești în Transnistria, prin tranzitarea teritoriului Ucrainei nu au fost coordonate cu autoritățile de la Chișinău. Situația se explică, în primul rând, prin faptul că autoritățile de la Chișinău au încercat să nu determine și mai multe reacții negative din partea

²⁵ СБУ заблокировала попытку создания сепаратистского движения "Народный совет Бессарабии" под руководством спецслужб РФ., 17.06.2015, http://censor.net.ua/photo_news/340400/sbu_zablokirovala_popytku_sozdaniya_separatistskogo_dvijeniya_narodnyyi_sovet_bessarabii_pod_rukovodstvom, accesat la 18.06.2015; CONFIRMAT // Proiectul separatist „Rada Basarabiei” viza și sudul RM, [http://deschide.md/ro/news/politic/15807/CONFIRMAT--Proiectul-separatist-%E2%80%9ERada-Basarabiei%E2%80%9D-viza-%C8%99i-sutul-Republicii-Moldova-\(FOTO\).htm](http://deschide.md/ro/news/politic/15807/CONFIRMAT--Proiectul-separatist-%E2%80%9ERada-Basarabiei%E2%80%9D-viza-%C8%99i-sutul-Republicii-Moldova-(FOTO).htm)17.06.2015, accesat la 18.06.2015.

²⁶ Idem.

Federației Ruse (care a impus un embargo pentru importurile de produse agro-alimentare din R. Moldova), mai ales în contextul campaniei electorale pentru alegerile locale. Un alt factor care trebuie luat în considerație este cel psihologic - autoritățile și oficialii de la Chișinău percep conflictul transnistrean ca o situație care depinde exclusiv de hotărârile Federației Ruse. Chestiunea este întărită și de o teamă de Rusia care a fost un element constant al mentalului politic de la Chișinău în toată perioada post independență. Victor Osipov a declarat că R. Moldova nu are destule resurse pentru a se juca de-a războiul²⁷.

Dacă autoritățile de la Chișinău ar fi luat măsuri similare celor adoptate de ucraineni, Rusia ar fi avut suficiente instrumente non-militare pentru a retaliia și pentru a pune sub semnul întrebării fragilul echilibru politic din Republica Moldova. Refuzul voalat al Chișinăului de a nu se plia poziției Kievului, este și un semnal că regimul politic moldovenesc nu este independent de un potențial șantaj al Moscovei, care a reușit să infiltreze cu succes economia și sistemul financiar din R. Moldova. Rusia nu are nevoie să amenințe militar Republica Moldova pentru a-și îndeplini obiectivele, având în vedere faptul că dispune și de alte instrumente ca partidele politice pro-rusești aflate în ascensiune, rețelele de corupție moldo-rusești sau propaganda prin mass-media.

În plus, autoritățile de la Chișinău profită de faptul că lipsa de reacție la acțiunile ucrainenilor nu va fi taxată de populație care este de părere că soluționarea conflictului nu este una dintre cele mai importante 3 probleme care trebuie rezolvate în R. Moldova (doar 1.9% dintre moldoveni susțin că restabilirea integrității teritoriale a R. Moldova este cea mai importantă problemă care trebuie rezolvată)²⁸.

În prezent, Chișinăul se concentrează pe ”măsurile de consolidare a încrederii între cele două maluri ale Nistrului”, în formatele de discuții 1+1, dar și în aceste chestiuni prevalează teama de Rusia și majoritatea proiectelor desfășurate sunt în domeniul social *am solicitat autorităților de la Chișinău deschiderea unui centru pentru realibilitarea victimelor [care au fost deprivat de drepturi fundamentale de către regimul de la Tiraspol] și ni s-a spus că acest reprezintă un proiect cu implicații politice și că nu i se poate da curs*²⁹. Cooperarea dintre cele

²⁷ Osipov: Chișinăul nu are destule resurse pentru a se juca de-a război cu Tiraspolul, Agora.md, 7.07.2015, <http://agora.md/stiri/10648/osipov-chisinaul-nu-are-destule-resurse-pentru-a-se-juca-de-a-razboi-cu-tiraspolul>, accesat la 22.07.2015.

²⁸ Barometrul de opinie publică, aprilie 2015, http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_04.2015_prima_parte_finale.pdf, accesat la 20.07.2015.

²⁹ Interviu cu Ion Manole, director executiv Asociația Promo-Lex, Chișinău, martie 2015.

două maluri ale Nistrului întâmpină și obstacole în ceea ce privește eficiența instituțiilor de la Chișinău. Instituția care are drept atribuții principale activitățile de ”reintegrare a țării” a fost transformată din minister în Biroul pentru Reintegrare. În plus, toate instituțiile care se ocupă de chestiunea transnistreană au probleme de organizare³⁰. În ultimele luni, Biroul pentru Reintegrare, s-a ocupat, în special, de chestiuni social-economice: aprovizionarea școlilor aflate în administrarea instituțiilor de la Chișinău, prelungirea licențelor de export pentru companiile din regiunea separatistă.

Reacțiile Moscovei

În prezent, există două chestiuni de maxim interes în legătură cu modul în care Rusia se va raporta la chestiunea transnistreană: sprijinul financiar și prezența economică/ a investițiilor; presiuni de natură militară.

Potrivit unor date neoficiale Rusia asigură 70-80% din veniturile bugetare ale regiunii separatiste³¹, prezența unor investitori ruși în regiune aduce și aceasta venituri suplimentare. În contextul anexării Crimeei, posibilitatea ca subsidiile acordate să se mențină și pe viitor la un nivel minim este tot mai plauzibilă. Continuarea finanțării de către Federația Rusă nu ar fi schimbat foarte mult situația economică a regiunii pentru că: *deficitul bugetar este foarte mare (11%) și singurul lucru pe care îl pot face este să se împrumute de la băncile comerciale. Creșterea taxelor, eventual introducerea TVA nu este posibilă acum, din cauza alegerilor*³². Plecarea investitorilor ruși din Transnistria înseamnă și pierderea unui instrument de lobby economic și politic pe care autoritățile separatiste îl puteau folosi în relațiile cu Moscova. Alișer Usmanov, fostul proprietar al Uzinei de la Râbnița, este unul dintre oligarhii apropiați de Vladimir Putin.

Trebuie menționat și faptul că embargoul impus de Rusia, în 2014, pentru produsele agricole provenite din R. Moldova a afectat inclusiv companiile din Transnistria. Ulterior, Moscova a permis accesul pe piețele sale doar pentru o mică companie care exportă frunțe și legume (Buket Moldavii) și pentru producătorul de alcool, Kvint³³.

³⁰ Ibidem.

³¹ Monitor Economic, pag. 50.

³² Interviu prin Skype cu Iurie Morcoțîlo, 3.07.2015.

³³ Interviu prin Skype cu Iurie Morcoțîlo, 3.07.2015.

Amenințări

Diverși oficiali și deputați de la Moscova au acuzat în repetate rânduri R. Moldova și Ucraina de impunerea unei ”blocade economice” în regiunea transnistreană. Au fost transmise inclusiv amenințări cu privire la reizbucnirea unui conflict armat în regiune³⁴ sau crearea unui pod aerian pentru a aproviziona trupele rusești din Transnistria. Trupele rusești aflate în Transnistria au efectuat mai multe exerciții militare în ianuarie și iunie 2015³⁵. Este puțin probabilă reizbucnirea unui conflict militar, pentru că Rusia nu poate aproviziona, pe cale terestră, trupele din Transnistria, așa cum a procedat în timpul războiului din 1992. Construcția unui pod aerian este aproape imposibil de realizat pentru că : *Un pod aerian este transportul de oameni și materiale organizat și executat în flux continuu, pe calea aerului, între două sau mai multe localități, zone sau țări, în condițiile de permanentă sau temporară supremație aeriană, fiind limitat în timp. Podul aerian poate avea și caracter umanitar. Problema podului aerian către Transnistria ține de faptul că aeronavele rusești trebuie să traverseze spațiul aerian ucrainean. E greu de crezut că Ucraina va acorda drept de survol sau va tolera încălcarea spațiului său aerian fără a reacționa având în vedere războiul din estul țării. Aceasta poate ridica avioane de interceptie pentru a forța avioanele de transport rusești să aterizeze sau chiar le poate doboare. Apărarea anti-aeriană ucraineană dispune de sisteme S-300 și Buk, care pot angaja fără problemele avioanele de transport rusești. Ucraina a desfășurat deja sisteme S-300 în zona Odessa fapt ce demonstrează că autoritățile de la Kiev au luat în serios această eventualitate*³⁶.

Ultimele întâlniri ale viceprim-ministrului Victor Osipov cu Dmitri Rogozin, reprezentantul special al președinției ruse pentru conflictul transnistrean și Grigori Krasin viceministrul rus de Externe, nu a produs rezultate însemnate, după cum reiese din informațiile oficiale publicate de presa de la Chișinău - ”a fost menționată necesitatea detensionării situației în jurul problemei transnistrene și continuării procesului de negocieri”³⁷. Este însă puțin probabil ca întâlnirea să nu fi survenit pe fondul deciziei ucrainenilor de a interzice Rusiei să

³⁴ AVERTISMENTUL unui diplomat rus: În regiunea transnistreană ar putea avea loc un CONFLICT ARMAT, Publika.md, 9.07.2015, http://www.publika.md/avertismentul-unui-diplomat-rus-in-regiunea-transnistreana-ar-putea-avea-loc-un-conflict-armat_2352051.html, accesat la 9.07.2015.

³⁵ Trupele ruse din Transnistria, exerciții cu mitraliere și lansatoare de grenade, Ziare. Com, <http://www.ziare.com/international/transnistria/trupele-ruse-din-transnistria-exercitii-cu-mitraliere-si-lansatoare-de-grenade-1367711>, accesat la 20.07.2015.

³⁶ Interviu cu George Vișan, expert politică externă, București, 16.07.2015.

³⁷ Subiectele abordate în cadrul întrevederii Osipov-Rogozin, Radio Chișinău, 24.06.2015, <http://www.radiochisinau.md/subiectele-abordate-in-cadrul-intrevederii-osipov-rogozin-24273>, accesat la 17.07.2015.

folosească teritoriul Ucrainei pentru aprovizionarea trupelor din Transnistria. Aeroportul din Chișinău a rămas unicul punct de tranzit pe care Moscova îl poate utiliza și Rusia nu va ezita să facă presiuni la adresa guvernului de la Chișinău pentru a-și îndeplini obiectivele. Cel mai probabil R. Moldova își va onora angajamentele asumate prin Acordul din 1992, fără a permite tranzitarea unor echipamente militare rusești prin aeroportul Chișinău. Autoritățile de la Moscova au urmărit probabil să obțină noi asigurări că deciziile ucrainenilor nu vor servi ca model pentru Republica Moldova.

Perspective și recomandări

Este puțin probabil ca Federația Rusă să renunțe la Transnistria, chiar dacă va reduce sau va sista subvențiile financiare acordate regimului separatist. Regimul politic de la Moscova a reușit să atragă o popularitate maximă prin anexarea Crimeei și nu își poate permite să pună sub semnul întrebării acest "succes" prin renunțarea la un alt avanpost moștenit din perioada sovietică. În plus, Federația Rusă a dovedit că este un actor imprezizibil și revanșard prin războiul ruso-georgian din 2008 și anexarea Crimeei, chestiuni care trebuie privite cu maximă atenție de autoritățile de la Chișinău. În noul context geopolitic din spațiul ex-sovietic lipsa unor acțiuni concrete ale Moscovei în Transnistria nu poate fi privită ca un semn de retragere a Rusiei.

Colapsul economic al Transnistriei ar putea schimba percepțiile populației de pe ambele maluri ale Nistrului cu privire la modul în care regimul separatist gestionează politicile sociale. Până la reducerea sau eliminarea ajutoarelor sociale și subsidiilor de orice fel, Transnistria era atractivă chiar și pentru locuitorii din teritoriul controlat de Chișinău, din cauza subvențiilor sociale acordate de regimul separatist (prețuri mai mici pentru utilități) și a subsidiilor la pensii, plătite de Federația Rusă. Atractivitatea economică a regiunii transnistrene însemna și prețuri mai mici la produsele alimentare, față de cele practicate în teritoriul aflat sub controlul Chișinăului. În același timp, infrastructura de transport de pe teritoriul Transnistriei a fost renovată prin granturi acordate de Federația Rusă, în timp ce în teritoriul controlat de Chișinău investiții în infrastructură au fost minime, realizate din fonduri europene și fără o promovare suficientă a donatorilor.

Unica soluție viabilă pe care Republica Moldova o are la dispoziție pentru a schimba situația din Transnistria este atragerea sprijinului populației din regiunea separatistă pentru autoritățile recunoscute, prin transformarea teritoriului controlat de Chișinău într-un spațiu care are un model economic și politic atractiv. O astfel de soluție se poate obține doar prin acțiuni pe termen lung, prin continuarea parcursului pro-european. În prezent există un risc major ca guvernul de la Chișinău să tergiverseze implementarea Acordului de Asociere agreat cu Uniunea Europeană. Există, de asemenea, riscul ca autoritățile de la Chișinău să cedeze din nou presiunilor rusești și separatiste de a solicita din nou Bruxelles-ului prelungirea Acordului de Preferințe Autonome acordate agenților economici din regiunea transnistreană. Un prim pas în apropierea dintre autoritățile de la Chișinău și populația din regiunea separatistă va fi făcut pe fondul liberalizării regimului de vize cu UE pentru R. Moldova, situație care va determina creșterea atractivității pașaportului moldovenesc, care până acum se află în *competiție neloială* cu cel rusesc.

Autoritățile de la Chișinău și donatorii internaționali ar trebui să continue proiectele sociale angajate cu ong-urile care activează în regiunea separatistă. Acțiunile ar trebui monitorizate cu mai multă atenție pentru a preveni crearea unui cerc vicios în care donatorii au interesul pentru a finanța proiecte ca să își justifice activitatea, fără a produce un impact real și de durată. România ar putea să considere ca beneficiari ai asistenței financiare pe care o oferă R. Moldova și actori civici din Transnistria care nu se ocupă exclusiv de promovarea culturii românești. În acest sens, organizarea unor evenimente pe teritoriul României ar putea contribui la schimbarea percepțiilor moștenite din perioada sovietică și ar fi un instrument indirect de contracarare, prin acțiuni *bottom-up*, a propagandei rusești.